

τὰ προσθηκῶν ἐξ αὐτοῦ καὶ 7] διαφοροῦς παρεμβολὰς καὶ μεταθέσεις τεμαχίων ἀμοιβαίως γενομένων ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις Ματθαίου καὶ Μάρκου.

Ἀλλὰ μεθ' ὅλας τὰς ἀπλουστεύσεις ταύτας καὶ τροποποιήσεις ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἦν οὐ μόνον εἰσέτι πολὺπλοκος ἀλλὰ καὶ ἀνίκανος πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος. Ἐπὶ τούτοις δὲ ἡ αὐθαίρετος συνεπισώρευσις διαφορῶν εὐαγγελικῶν ὑπομνημάτων καὶ ἡ παντελὴς σιωπὴ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας περὶ τινος τοιούτου πρωτευαγγελίου, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα σαφῶς μαρτυροῦσι τὰ ἀπίθανον τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Διὸ μετὰ ὀλιγοχρόνιον ἐν τῷ κράτει τῆς ἐπιστήμης βικιλαίαν καθήρεθῃ τοῦ θρόνου καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ ὑπεχώρησεν ἐτέρᾳ ὑποθέσει, πολυχρονιωτέρᾳ μὲν καὶ διαρκεστέρᾳ, ἀλλ' ἐπίσης ἀπιθάνῳ καὶ ἀνεπιτυχεῖ

ΠΕΡΙ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΣ, ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθμὸν 41).

Μὴ νομίσῃ τις, ὅτι ἡ ἀξιώσις παιδαγωγικῆς τινος διδασκαλίας ἤθελεν ἐκπληρωθῇ διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἠθικῆς, ἥ, ὡς εἴθισται, μετὰ τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος συνημμένης ἢ αὐτοτελοῦς. Βεβαίως ἡ διδασκαλία αὐτῆς δὲν πρέπει ἐνταῦθα ὡς πάντῃ περιττὴ νὰ θεωρηθῇ· δὲν πρέπει ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι αὕτη ἐν πλείσταις περιστάσεσι μεγίστας παρέχει ὠφελείας, ὡς ἐπιθεβαιοῖ ἡμᾶς ἡ πείρα· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἐπίσης εἰς πλείστας περιστάσεις ὀρθή τις τοιαύτη διδασκαλία σχεδὸν πᾶσα ἄνευ τινὸς διαρκοῦς ἐνεργείας γίνεται ἐξίτηλος. Ἡ ἐνεργότης ἐπομένως αὐτῆς ἀνάγκη ν' ἐξαρτᾶται ἐξ ὅρων, οὓς αὕτη μόνη ἀδυνατεῖ νὰ δημιουργήσῃ. Μορφώνει δὲ αὕτη πρώτη σφαῖράν τινα διανοημάτων πλησίον τῶν λοιπῶν τοῦ ἀνθρώπου. Μορφώνει δὲ μετ' εὐχερείας μεγίστης ἀνθρώπους, οἵτινες τὴν ἠθικότητα ὥς τι ἐκ τὸς αὐτῶν ὑπάρχον θεωροῦσιν, οἷς αὕτη δὲν ἀποτελεῖ τὴν κρηπίδα τοῦ ἠθικοῦ αὐτῶν βίου. Τὰ δὲ συντασσόμενα ὑπ' αὐτῶν σχέδια, οἱ ἐπιδιωκόμενοι σκοποὶ ὀρίζονται ὑπὸ τῶν λοιπῶν τῆς διανοίας σφαιρῶν. Μόνον δὲ ἐνθα αὕται ἀρίστουσι κενὸν χώρον ἐκεῖ ἀκολουθοῦσι τὰς ἀξιώσεις τῆς ἠθικῆς, ἥ τὸ πολὺ ὑποβάλλουσι τὰ ἐξ ἄλλων αἰτιῶν συντεταγμένα σχέδια τῷ ἠθικῷ ἐλέγχῳ.

Ἡ παιδαγωγικὴ διδασκαλία δὲν πρέπει ἐν ὁρισμένῳ, στενῶς περιορισμένῳ χώρῳ νὰ κινῆται· ἀνάγκη ἐπὶ πάντων νὰ ἐπεκτείνηται, ἅτινα δύνανται σπου-

δαίως ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐπιδρῶσι. Πρέπει ἐπομένως τὸ πολυμερὲς παρ' αὐτῆς ν' ἀπαιτήσωμεν· δύναται μόνον νὰ συμβῇ, ἐπειδὴ αἱ ἀνθρώπινοι ἀτομικότητές εἰσι ποικίλαι, ἄνευ προγενετέρας πείρας νὰ μὴ γνωρίσωμεν τὸ σημεῖον, ἐξ οὗ ἀπερχόμενοι, διὰ τῆς διδασκαλίας εὐχερέστερον ἐπὶ τοῦ παιδὸς δυνάμεθα νὰ ἐπενεργήσωμεν. Ὁ ἱστορικῆς διδασκαλίας ἡ ποιήσεως ἀνεπίδεκτος δύναται νὰ ᾖ· ἐπιδεκτικὸς μαθηματικῶν· ἐν καὶ ταῦτα λίαν μακρὰν φαίνονται ὄντα τῶν ἠθικῶν σχέσεων, συμβάλλουσιν ἐν τούτοις πρὸς ἐξεύρεσιν ὁδοῦ, ἣτις ἀρχομένη ἀπ' αὐτῶν ἄγει πρὸς τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν. Ἐὰν δὲ οὐδεμία ἐτέρα ὠφέλεια θέλει προκύψει, τοῦλάχιστον διὰ τῆς ἐνασχολήσεως ἐπ' αὐτῶν ἡ ψυχὴ θέλει ὑπότινος πληρωθῇ. Θέλει δὲ ἐπέλθει ἰσορροπία πρὸς τὰς χυδαιοτάτας ἠθικὰς πλάνας, αἵτινες ἐν κενῇ ψυχῇ ἀκριβῶς τοσοῦτον καρποφόρους ἐκφύονται. Τῆς ψυχῆς κενῆς οὕσης, ὡς παρὰ τοῖς παισὶ καὶ φυσικῶ ἀνθρώπῳ, προεξάρχει ἐν αὐτῇ πᾶσα δυσθυμία, βίαία ὀρυμνία, πόθος τῆς συνειδήσεως, ἅτε τῶν διανοημάτων, καθ' ὧν ἠδύναντο νὰ προσκρούσωσιν ἐλλειπόντων. Λεῖπει τὸ δυνατόν τοῦτο τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἐγὼ νὰ διακρίνωσιν· οἷα δὲ ἀντικείμενα πρὸ αὐτῶν προθέμενοι, νὰ καθυποβάλλωσι ταῦτα εἰς ἀμερόληπτον κρίσιν, συγκρίνοντες ταῦτα πρὸς ἄλλα συμφέροντα. Οὐδὲν ἐπομένως ἐπικινδυνωδέστερον τῇ ἠθικότητι ἢ τὸ νὰ θέλῃ τις ἀπόλυτόν τι, ὅπως πρὸς τὰς περιπλοκάς ἀδιάφορος, πρὸς ἃς ἡ τάτις πρὸς τὸν ἄπαξ προτεθέντα σκοπὸν δύναται ν' ἀγάγῃ αὐτόν.

Ἐν τῶν προειρημένων ἀποδεικνύεται ἕτερόν τι, ὅπερ ἡ διδασκαλία εἰς ἐπὶ παιδαγωγικῶς νὰ ἐπενεργῇ, πρὸ παντὸς ἄλλου ἀνάγκη νὰ κατορθώσῃ. Δὲν ἀρκεῖ αὕτη νὰ δημιουργῇ γνώσεις, διότι αἱ γνώσεις δύνανται ἀπρακτοὶ καὶ νεκροὶ νὰ κῆνται, χωρὶς νὰ θέτωσι τὸν ἀνθρώπον εἰς κίνησιν, καὶ ὅστις δύναται τὰς γνώσεις αὐτοῦ οἶονεῖ κτῆμα νὰ κατέχῃ, ἄνευ τινος ἠθικῆς ἔνεκα τούτων ἀξίας. Τοιαύτη δὲ γνώσις εἶναι φορτίον νεκρὸν, μὴ δυνάμενον ἐνεργόν τινα τοῦλάχιστον σφαῖραν διανοημάτων νὰ μορφώσῃ οὐδαμίαν τοιαύτην, ἣτις τὸ αἶσθημα καὶ τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου διορίζει ἢ τοῦλάχιστον διαβάλλει. Τὸ πολυμερὲς τῆς γνώσεως δὲν πρέπει βεβαίως νὰ παρεκτρέπηται εἰς πολυπραγμοσύνην, διότι αὕτη ἀντίκειται τῷ πνεύματι τῆς ἠθικῆς ἀξιώσεως. Ἡ δὲ θυμικὴ κατάστασις ἣν ἡ γνώσις ἐγείρει, μακρὰν πάσης ἀδιαφορίας, ἀνάγκη νὰ ἴσταται· ἀνάγκη αὕτη νὰ ᾖ καὶ τὸ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐνδιαφέρον σημαζόμενον. Ὁ ἐνδιαφερόμενος, εἰς τι ἀντικείμενον προσφύεται αὐ-

τῷ. Ὅτι ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, πληροῖ τὸ θυμικὸν ἡμῶν ὀρέξει τὴν ἐσωτερικὴν ἡμῶν ἐνεργότητα. Τὸ ἐνδιαφέρον δύναται ν' ἀγάγῃ πρὸς ἔρεσιν καὶ βούλησιν, χωρὶς νὰ ᾔηται αὐτὸ τοιοῦτον· ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν τὸ μεταίχμιον μεταξὺ τῆς μόνης παραττάσεως καὶ τῆς ἐφέσεως καὶ βουλήσεως.

Τὸ πολυμερὲς τοῦ ἐνδιαφέροντος ἐπομένως εἶναι ὁ πρῶτος τῆς παιδαγωγικῆς διδασκαλίας σκοπός. Ἐπειδὴ δὲ ἐνδιαφέρεται τις εἰς ὅ,τι γινώσκει τὸ πολυμερὲς ἐνδιαφέρον προϋποθέτει πολυμερῆ γνῶσιν καὶ πολυμερῆ ἀνεπτυγμένην πνευματικὴν ἰκανότητα· παρέχει δὲ συγχρόνως τὴν ἀρίστην προπαρασκευὴν διὰ τὰς ποικιλοτάτας ἐργασίας, ἃς τὸ αὐθαίρετον ἢ ἡ ἀνάγκη τῷ ἀνδρὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπιβάλλουσιν. Ἐὰν δὲ τὸ ἐνδιαφέρον πολυμερῶς ἀναπτυχθῇ, αἴρεται πᾶς φόβος, μὴ ὁ ἄνθρωπος βυθισθῇ ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ τάσει καὶ περιφρονῶν πᾶσας τὰς λοιπὰς ἐμπλακῇ εἰς ἀνωμάλους ἠθικὰς σχέσεις. Ὁ παῖς ἐν ᾧ τοῦτο ἐν τινι τελειότητι ἀνεπτύχθη, δὲν θέλει ἀποσιωθῇ ἀπροστάτευτος ταῖς ἐπιζημίαις ἐπιρροαῖς, ἃς δύναται ἡ περιβάλλουσα αὐτὸν κοινωνία νὰ ἐξασκῇ· θέλει ἐκλεῖξαι σημεῖόν τι ὑψηλότερον διὰ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν· τὰ συμφέροντα, ἅτινα πληροῦσι τὸν πραγματικὸν αὐτοῦ βίον θέλουσι φανῇ αὐτῷ ταπεινὰ ὡς πρὸς τὰ ἀνώτερα, ἅτινα ὡς ἰδεώδη ἄρχουσι τοῦ θυμικοῦ αὐτοῦ. Τὸ πολυμερὲς ἐνδιαφέρον πρέπει ν' ἀρχῇ τοῦ πνευματικοῦ τοῦ παιδὸς βίου. Τοῦτο ὅμως δὲν εὐδοῦται διὰ πολλῶν διεγέρσεων, ἀλλ' αἱ πολλαὶ ἀνάγκαι μεῖζους μετ' ἀλλήλων ἐνούμεναι ν' ἀποθῶσι. Πρέπει τὸ ἐνδιαφέρον νὰ διορίσῃ τὴν τοῦ παιδὸς προσωπικότητα πρὸς συνένωσιν καὶ σκέψιν περὶ τοῦ ὅλου καὶ οὐχὶ πρὸς διασποράν ἄγον. Διὸ τὸ πολυμερὲς τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ οὐχὶ ἡ ποικιλία τῶν συμφερόντων ἕνεκα ταύτης τῆς αἰτίας ἐθεωρήθη ἀναγκαία. Ἀπαιτεῖται δὲ τέλος πολυμέρεια καὶ οὐχὶ ὁλομέρεια· διότι πλὴν τοῦ ὅτι ἡ ὁλομέρεια εἶναι ἀνεφικτος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, οἷοθεν ἐννοεῖται, δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ ἀντικείμενα ἀνάξια τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ.

Αἱ τοῦ ἐνδιαφέροντος διάφοροι διεγέρσεις δύνανται νὰ διαστελλῶνται ὡς πρὸς τὸ εἶδος αὐτοῦ καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα (ὕλην), ἐφ' ὧν ἐνασχολεῖται. Ὡς πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον, ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ θυμικοῦ, ἐν ᾧ ἐνοικεῖ, διατελλόμεν εἰς δύο εἶδη· πρῶτον, τὸ καθαρῶς θεωρητικόν, οὔτινος σκοπὸς εἶναι τὸ εἰδέναι· δεύτερον, τὴν κεχαρισμένην συμπάθειαν (gemütliche Theilnahme) ἣτις διορίζει τὰ τοῦ ἀνθρώπου φρονήματα. Τοῦ μὲν πρώτου

ἀντικείμενον μελήματος εἶναι τὸ ποικίλον ὑπὸ τῆς πείρας διδόμενον. Δύναται ὅμως νὰ στρέψῃ τὴν ἐνεργειαν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν γενικῶν νόμων, οἵτινες διέπουν τὴν ποικιλίαν ταύτην καὶ οἵτινες μόνον διὰ τῆς ἐσκεμμένης ἐρεύνης τῶν τῆς πείρας προϊόντων δυνατόν νὰ γνωσθῶσι. Διαστελλόμεν ἐπομένως κατὰ ταῦτα τὸ ἐνδιαφέρον εἰς ἐμπειρικὸν καὶ θεωρητικόν. Ἡ δὲ κεχαρισμένη συμπάθεια δύναται ἢ πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα πρόσωπα ἢ πρὸς τὰς διαφόρους ἀνθρωπίνους κοινωνίας ν' ἀναφέρεται. Οὕτω δὲ ἔχομεν τὸ συμπαθητικὸν καὶ τὸ κοινωνικὸν ἐνδιαφέρον. Ἐν τῇ συνειδήσει ἀπαντᾷ ἡ αἰσθητικὴ καὶ ἡθικὴ κρίσις τοῦ ἐγνωσμένου· ἡ δὲ συμπάθεια πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς περιστάσεις τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν ἄγει πρὸς τὴν συναίσθησιν τῆς ἀνεπαρκείας τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ δὴ εἰς θρησκευτικὰς θεωρίας, αἵτινες διὰ τῶν ἠθικῶν καὶ αἰσθητικῶν ἰδεῶν (ἰδέα κατὰ Πλατωνικῶν) λαμβάνουσι τὴν ὀρθὴν αὐτῶν ἀξίαν. Οὕτω δὲ ἔχομεν τὸ αἰσθητικὸν καὶ θρησκευτικὸν ἐνδιαφέρον, ὡς τὰ δύο τελευταῖα μέλη τῆς διαιρέσεως τοῦ ἐνδιαφέροντος ὡς πρὸς τὸ εἶδος αὐτοῦ.

Ἡ δὲ διαίρεσις τοῦ ἐνδιαφέροντος ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὰ κινεῦντα δηλαδὴ αὐτὸ ἕνεκα τῆς μεγίστης αὐτῶν ποικιλίας φαίνεται λίαν μεγάλη οὖσα· ἤθελε δὲ εἶσθαι βεβαίως ματαία καὶ δὴ καὶ ἐπιβλαβὴς ἐνασχόλησις, τὴν διδασκαλίαν ἐπὶ παντὸς εἶδους αὐτοῦ νὰ ἐπεκτείνῃ τις. Ἐν τούτοις προέχουσι δύο κύρια ἀντικείμενα τοῦ ἐνδιαφέροντος· τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἡ φύσις.

Ὅθεν διαιροῦνται τὰ μαθήματα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ εἰς ἠθικὰ (κατὰ Mager) καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Τὰ μὲν πρῶτα ἐγκλείουσι τὰ γλωσσικὰ καὶ τὰ δευτέρα τὰ μαθηματικά· ἑμφότερα δὲ εἰσι διὰ τὴν ἄμεσον πρὸς ἠθικότητα ἀγωγὴν τοιαύτης ἀξιολογότητος, ὅσον ἀξιολογᾷ εἰσι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν. Εἶναι δὲ φανερώτατον ὅτι τὰ ἠθικὰ μαθήματά εἰσι στενότερα συνδεόμενα μετὰ τῆς ἀγωγῆς πρὸς ἠθικότητα. Ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς φυσικῆς ἱστορίας δύνανται διὰ τοῦτο δι' αὐτὴν νὰ ᾧσιν οὐχὶ ἄνευ μικρᾶς ἀξιολογότητος, διότι ἡ φύσις εἶναι τὸ κοινὸν ἔδαφος, ἐφ' οὗ πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἀναπτύσσονται. Ἐνταῦθα θέλομεν κυρίως περὶ τῶν πρώτων πραγματευθῇ, ἐπιφυλασσόμενοι ἐν δέοντι καὶ περὶ τῶν δευτέρων νὰ ἀναπτύξωμεν τὰ δέοντα.

Ἡ διδασκαλία ἀνάγκη κυρίως ν' ἀρχῇται ἐξ ἐκεῖνου, ὅπερ ἐν τῇ καθημερινῇ τοῦ παιδὸς πείρᾳ καὶ δι' αὐτῆς ἀποβαίνει ἀντικείμενον γνώσεως, καὶ ἐν τῇ

καθημερινῇ αὐτοῦ κοινωνίᾳ ὡς ἀντικείμενον τῆς συμπαθείας αὐτοῦ παρίσταται. Διότι ταῦτα, καὶ μόνα ταῦτα δημιουργοῦσιν ἐν αὐτῷ τὰς πρώτας στοιχειώδεις παραστάσεις, διεγείρουσι τὰ πρῶτα στοιχειώδη αἰσθήματα, δι' ὧν διανοήματα καὶ φρονήματα, ἅτινα ὁ ἄμεσος βιωτικὸς κύκλος δὲν δύναται νὰ παράσχω τῷ παιδί, ἀποβαίνουσι καταληπτά· ταῦτα τέλος εἰσεὶ τὰ τὴν πρώτην σφαῖραν τῶν παραστάσεων καὶ φρονημάτων ἀναπλάττοντα καὶ μορφοῦντα.

Θέμα ἐπομένως τῆς διδασκαλίας εἶναι τὸν πρῶτον ὀρίζοντα τοῦ παιδὸς νὰ εὐρύνη καὶ μάλιστα ν' ἀνυψώσῃ αὐτὸν ὑπεράνω αὐτοῦ. Δὲν εὐδοῦται ὁμοίως τοιαύτη ἀνύψωσις, ἐὰν αὕτη δι' ἄλματος ἐπιζητῇ νὰ χειραφετηθῇ τοῦ δεδομένου, ὡς ἀτυχῶς ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν συμβαίνει σχολείοις. Διότι διακρᾶγένης τοῦ τῆς ἀλληλουχίας καὶ ἐνότητος νήματος, συνδιακρᾶγνυται καὶ τὸ τῆς καταλήψεως. Ὅθεν ἡ διδασκαλία ἀνάγκη νὰ λαμβάνῃ τὴν ὕλην αὐτῆς ἐκ τοῦ ἐγγύς τῷ παιδί· κειμένου καὶ συγγενοῦς τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ ὀρίζοντι. Ὑπὸ τὴν λέξιν ὁμοίως ἐγγύς δὲν πρέπει νὰ νομίσῃ τις ὅτι πρόκειται σχέσιν χρόνου ἢ τόπου νὰ σημάνωμεν· διότι τί κεῖται τῷ παιδί ἀπώτερον ἢ ὁ βίος τῶν νεωτέρων χρόνων; τί εἶναι τῷ παιδί ἀναλόγως τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ οὐσίας καὶ ἐσωτερικῆς ὑποστάσεως ἀκαταληπτότερον ἢ οὗτος; Ὁ παῖς δύναται τοὺς ἐξωτερικοὺς τῶν γονέων αὐτοῦ τρόπους δυνάμει τῆς μιμητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ν' ἀπομιμηται, ἀλλ' ἐν τῷ ἐσωτερικῷ πυρῇ τοῦ βίου αὐτοῦ οὗτοι δὲν δύναται νὰ εἰσδύσωσι, τῆς κυρίας οὐσίας ἐν αὐτῷ παραμενούσης. Τοῦτο δὲ πρὸ πολλοῦ ἐγένετο αἰσθητὸν διότι ἐν ἀπείροις παιδικοῖς βιβλίοις ἐπειράθησάν τινες νὰ παραθέσωσι φαντασιώδη ὕλην καὶ κόσμον ἀντίστοιχον πρὸς τὴν πνευματικὴν τοῦ παιδὸς περίοδον, ἥτις, ὡς γνωστὸν, εἶναι ἡ περίοδος τῆς φαντασίας, ὅστις κόσμος ἀναμφιλέκτως εἶναι καταληπτὸς τῷ παιδί. Εἶναι ὁμοίως ἀσύγγνωστος πλάνη ἡ γνώμη τινῶν, φρονούντων, ὅτι τὰ παιδικὰ ἐκεῖνα βιβλία ἀνάγκη νὰ περιέχωσι καὶ παιδικὰς ἱστορίας· διότι τότε ὁ παῖς θέλει ἐν τῇ παιδικῇ αὐτοῦ σφαίρᾳ προσκολληθῇ· ὁ δὲ κύριος τῆς ἀγωγῆς σκοπὸς θέλει ματαιωθῇ, ἀδυνατούσης ν' ἀνυψώσῃ τὸν παῖδα ὑπεράνω τῆς παιδικῆς σφαίρας. Καὶ τῷ μεγίστῳ δὲ ποιητῇ θέλει εἶσθαι ἀνέφικτον νὰ συνειδῇ τὸν παιδικὸν κόσμον καὶ ἀντίληψιν, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει δὲ ὅτι ἀπέβη τοῦτο αὐτῷ ἐφικτὸν εἰς τινὰς περιστάσεις, θέλει εἶσθαι δυσχερέστατον αὐτῷ, μὴ ὄντι κατ'ὸν τῆς ἀναγκαίας ἰκανότητος καὶ διαθέσεως, ν' ἀ-

γάγῃ τὸν παῖδα βαθμιαίως διὰ σειρᾶς παραστάσεων εἰς τὰς σημερινὰς ἡμῶν σχέσεις. Οὐδὲν λοιπὸν ἕτερον ὑπολείπεται ἢ ν' ἀνακάμψῃ τις εἰς τὴν παιδικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἡλικίαν καὶ τὰς παραστάσεις ἐκείνης ὡς ὕλην διὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν νὰ χρησιμοποιήσῃ. Αἱ σχέσεις τῆς περιόδου ἐκείνης, ἐν ᾗ αἱ ἀνθρώπινοι καὶ κοινωνικαὶ καταστάσεις εἰσὶν ὁμοίαι πρὸς τὰς ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν παίδων μετ' ἀλλήλων μάρφουμένας, εἰσὶ τῷ παιδί καταληπταί· τὸ δὲ ἀσύνηθες ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν ἐμφάνειαν συντελεῖ, ἵνα ἐγείρηται πρὸς ταῦτα τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ. Παραδείγματα κακῶν πράξεων, σκιαγραφίαι ἀνηθίκου χαρακτῆρος ἀνάγκη νὰ μὴ ἀποκλείωνται τῆς παρεχομένης τῷ παιδί ὕλης, ἐκτὸς ἐὰν ἐπὶκῆται φόβος πλάνης, μὴ ὁ παῖς ταῦτα ὡς καλὰ ἐνστερνισθῇ· διότι ἀνευ αὐτῶν ἡ παρεχομένη τροφή ἀποβαίνει ὀχληρὰ καὶ μονομερής· ὁ παῖς ἀνάγκη νὰ διακρίνῃ καὶ ἐκτιμᾷ τί ἀγαθὸν ὡς ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ὡς κακόν. Εὐτυχῶς δὲν ἐλλείπει ἡμῖν ἀρμόζοντα διδακτικὴ ὕλη, ἵνα τὸν παῖδα ἀνυψώσωμεν εἰς ὑψηλοτέραν σφαῖραν, ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν ἐτελέσθη διὰ βίου ἐν τινὶ ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν πλασθέντι κόσμῳ. Διὰ δύο δὲ λόγους ἡ χρῆσις τῆς ἐν λόγῳ ὕλης εἶναι εὐκτέα· πρῶτον ὁδηγεῖ τὸν παῖδα εἰς βιωτικὰς σχέσεις, αἵτινες προϊστορικώτεραί εἰσιν, ὡς ὁ Ῥόβινσων, ἢ αἱ ἐν ταῖς ἀρχαιοτέροις συγγραφεῦσι διαγραφόμεναι· δεύτερον χρησιμεύει ὡς σημεῖον συγκεντρωτικὸν διὰ πάσας τὰς λοιπὰς γνώσεις.

Ἐνταῦθα δὲ ἀπαντῶμεν τὸ δεύτερον καθήκον τῆς παιδαγωγικῆς διδασκαλίας· ὅτι πρέπει δηλαδὴ αὕτη νὰ δημιουργήσῃ ἐν τῷ παιδί σφαῖραν διανοημάτων ἥτις δὲν πρέπει νὰ ᾔται κυκεῶν κλασματικῶν γνώσεων, ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς ἀποτελοῦσιν αὐτὸν νὰ ἐπικρατῇ ἀλληλουχία καὶ λογικὴ ἐνότης· πρέπει αὕτη ν' ἀγάγῃ τὰς γνώσεις οὐχὶ εἰς ἀποσύνθεσιν, ἀλλ' εἰς ἐνοποίησην. Διανοήματα δὲ τινὰ, κυρίως μέτρα καὶ ἐπενέργειαι μένουσιν ἄγοναι, «διότι ἐν τῇ μακρᾷ τῆς νεότητος περιόδῳ τσαῦτα ἐκ τούτων ὑπάρχουσιν, ὥστε ἡ ἰσχυροτάτη ἐπικρατεῖ. Μόνον δὲ τὸ ἐξόχως ἰσχυρὸν καὶ τὸ ποικίλως συνημμένον παρίστανται εὐκόλως καὶ συχνάκις πρὸ τῆς ψυχῆς· μόνον τὸ τὰ μάλιστα ἐξέχον κινεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς δράσιν». Τὸ διὰ τῆς διδασκαλίας δημιουργηθὲν μεμονωμένον ἐν ἰσχυρᾷ ἐνεργότητι πάντοτε θέλει ὀπισθοχωρεῖ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ βίου μορφωθὲν· ὅτι δὲ ἐξ ἐκάστου δημιουργήματος ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ζωτικότητα λείπεται ἀνάγκη ἡ παιδαγωγικὴ διδασκαλία δι' ἐσωτερικῆς ἐνότητος τῶν καθ' ἕκαστα μελῶν νὰ συμπληροῖ. Ἡ

διδασκαλία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρέχῃται κλασμα-
τικῶς, ἀλλὰ — ἅμα ὡς ἡ ἀντιληπτικὴ τοῦ παιδὸς δύνα-
μις ἐπιτρέψῃ — εἰς μείζονα ὅλα· καὶ τὰ καθ' ἕκαστα
ὅλα ἀνάγκη ἐν τῇ αὐτῇ τινὲ ἀλληλουχίᾳ νὰ παρέ-
χωνται, ὥστε δύναμει τῆς συγγενείας τῆς ὕλης αὐ-
τῶν φυσικῶς αὐθις εἰς μείζονα ὅλα νὰ ἐνῶνται. Αἱ
μονομερεῖς ἐρμηνεύονται, ὅς ἡ διδασκαλία ἐπὶ ἐλαττώσεων
παρέχει ἀντικειμένων ἀνάγκη μετὰ τῶν ἀντικειμέ-
νων, εἰς ἃ ἀναφέρονται, δι' ἐνωτικῶν νήματος ἢ κάλ-
λιον διὰ τινος πολυμόρφου πλέγματος συνενδύμεναι,
νὰ συγχωνεύωνται μετὰ τῶν κυρίων γνώσεων.

Ἐκ τούτων πορίζομεθα τὴν ἀλήθειαν αὐθις ὅτι τὸ
κύριον ἀντικείμενον τῆς παιδαγωγικῆς διδασκαλίας
δὲν δύναται νὰ παρασκευασθῇ ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ
οὐδὲ ὑπὸ τινων εὐχρίστων μετρίων ἢ καὶ καλῶν κε-
φαλῶν ἐκ τοῦ προχείρου. Ὁ παιδαγωγὸς πρέπει
νὰ εἴπῃ καθ' ἑαυτὸν «Οὐχὶ ἐγὼ, ἀλλὰ ἅπαντα ἡ δύ-
ναμις παντὸς ἐκείνου, ὅπερ οἱ ἄνθρωποι συνήθοντο,
ἐπειράθησαν καὶ διενόθησαν εἶναι ὁ ἀληθὴς καὶ ἱκα-
νὸς παιδαγωγός· οὗτος προσήκει τῷ παιδαγωγουμένῳ
ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἐρμηνείαν καὶ σὺφφωνα ποδηγέτησιν.
Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ μέγιστον, ὅπερ ἡ ἀνθρωπότης ἐν
ἐκάστη στιγμῇ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς δύναται νὰ κά-
μῃ, ὅτι ἅπαν τὸ κέρδος τῶν μέχρι τοῦδε δοκιμῶν τῶ
παιδὶ συγκεντρωτικῶς παρέχει, εἴτε ἐν τῇ διδασκα-
λίᾳ, εἴτε ἐν τῇ παιδεύσει». Πόσα δὲ νὰ παρέχῃ δύ-
ναται ἐκ τῆς πλουσίας τῶν προγόνων κληρονομίας
συγκεντρωτικῶς καὶ τίνι τρόπῳ ἀνάγκη τοῦτο νὰ
γίνῃ ἐνταῦθα, ἐνθα πρόκειται ἐπὶ γενικωτάτων παι-
δαγωγικῶν ἐννοιῶν διὰ τῶν μερικωτέρων καθαρότητά
τινα νὰ ἐπιχύσωμεν, δὲν δύναται νὰ ἐξερευνηθῇ.

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος).

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκδίδονται ἡρῆ 1,885 ἐφημερίδες καὶ
818 περιοδικά. Ἄν εἰς τὰ τελευταῖα ταῦτα προσθέ-
σωμεν καὶ 56 ἄλλα ἅτινά εἰσιν ὄργανα διαφόρων
συνταγμάτων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρετ-
τανίᾳ ἐκδιδόμενων φύλλων εἶναι 2,759.

Ἐκ τούτων 486 ἐφημερίδες καὶ 598 περιοδικὰ
ἐκδίδονται ἐν Λονδίνῳ.

Ἡ ὕλη τῶν ἐφημερίδων εἶναι συνήθως πολιτικὴ.
αἱ δὲ ἐφημερίδες αὗται ὑποδιαιροῦνται ὡς ἑξῆς· 562
φιλελεύθεραι, 331 συντηρητικαί, 71 φιλελεύθεραι
συντηρητικαί καὶ 941 οὐδέτεραι.

Ἐκ τῶν 813 περιοδικῶν συγγραμμάτων 398 εἰσὶ
θρησκευτικά.

Αἱ εἰκονογραφημέναι ἐφημερίδες εἰσὶ 287, ὧν αἱ
33 ἔχουσιν εἰκόνας χρωματισμένας.

Τὰ ἐργατικὰ ζητήματα διαπραγματεύονται 14 ἐ-
φημερίδες, ἐκτὸς 104 ἄλλων αἱτινῆς εἰσιν ὄργανα ἐ-
ταιριῶν τῶν ἐπιτηδευσμάτων.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

ΔΙΩΓΗ ΑΔΕΛΦΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθμὸν 41).

Ὁ κ. Βρεῦ μεταβαίνει, ἐκεῖ δὲ εὐρίσκει συνεδριά-
ζοντας μετὰ τοῦ γραμματέως τὸν σφραγιστοφύλακα,
τὸν Γουλιέλμον δὲ Βαῖρ καὶ τὸν πρόεδρον Ζαννέν.

Ὁ γραμματεὺς ὡμίλησεν οὕτω.

— Συνήλθομεν ὅπως ἀνακοινώσωμεν ὑμῖν ὅτι ἀπό
τινων ἡμερῶν παρατηρήσαμεν ὅτι ὁ βασιλεὺς εὐπρε-
στήθη ν' ἀποσύρῃ ὡμᾶς ἀπὸ τοῦ κυρίου ἀδελφοῦ αὐτοῦ.
Ἐπὶ τούτῳ ἐκρίναμεν καλὸν νὰ συμβουλευσώμεν ὑμῖν
ὅπως προλάβητε τὴν Α. Μεγαλειότητα. Ἐμῖν ἀπό-
κειται ὅπως ἐκφράσῃτε αὐτῷ τὴν ὑμετέραν θλίψιν,
ὅτι δὲν ἠδυνήθητε νὰ ὑπηρετήσῃτε αὐτῷ κατὰ τὴν
θέλησιν αὐτοῦ, καὶ δηλώσῃτε ὅτι εἴσθε ἑτοιμοὶ νὰ
καταθέσῃτε τὴν ἐντολήν, ἣν ἡ Α. Μεγαλειότης ἐδώ-
κεν ὑμῖν παρὰ τῷ βασιλόπαιδι. Τὴν γνώμην ταύτην
ἐκρίναμεν καθήκον νὰ δώσωμεν ὑμῖν.

— Κύριοι, ἀπήντησεν ὁ κ. Βρεῦ, τοιαύτη γνώμη
ἐξερχομένη παρ' ἀνδρῶν συνετῶν, οἳ οἱ ὑμεῖς, βεβαίως
εἶναι σοφωτάτη. Ἐτοιμος εἶμαι νὰ καταθέσω εἰς τὴν
Α. Μεγαλειότητα, τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀνατιθέντα με χρέη.
Ἐκεῖνος μοι ἔδωκε καὶ ἐκεῖνος δύναται νὰ μὲ ἀφαιρέσῃ
αὐτά. Ἀλλ' ὅ,τι δὲν δύναται νὰ μὲ ἀφαιρέσῃ εἶναι
ἡ τιμὴ. Ἀλλως δὲ, αἱ ὑπηρεσίαι, ὅς προσήνεγκον τῇ
Α. Μεγαλειότητι, εἴτε ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ἐν ταῖς
πρεσβείαις, εἴτε ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, παρὰ τῷ ἀδελφῷ
αὐτοῦ, οὐδόλως εἶναι ἄξιοι νὰ τύχωσι τοσαύτης κα-
κῆς ἐκτιμήσεως, οἷαν ἀναγγέλλετε μοι. Εὐαρεστή-
θητε λοιπὸν νὰ μοι εἴπητε κατὰ τί ἔπαισα. Τίς
ἐνοχος διαγωγὴ ἐπισπᾶται ἐπ' ἐμὲ τοσοῦτο ἄτιμον
ποινήν; Ἐρωτῶ ὑμᾶς, πληροφορήσατέ με.

— Γινώσκετε, κύριοι, ἀπήντησεν ὁ σφραγιστοφύ-
λας, ὅτι οἱ ἡγεμόνες δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ ἐξη-
γῶσι τοὺς λόγους τῆς θελήσεως αὐτῶν· ἀρκεῖ νὰ θέ-
λωσιν, ὅπως ὑπακούσωμεν εἰς αὐτούς.

— Καὶ ἐγὼ εἶμαι πρόθυμος νὰ ὑπακούσω, ἀλλὰ
πρῶτον εἰς ὑμᾶς, κύριοι, εἰς ὑμᾶς, οἵτινες εἴσθε οἱ
ἀντιπρόσωποι τῶν θελήσεων τοῦ βασιλέως, ὁφείλω
νὰ ἀφηγηθῶ ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς ὅ,τι ἔπραξα ὡς
παιδαγωγὸς τοῦ βασιλόπαιδος. Πρώτη μου φροντίς
ὑπῆρξε νὰ ἐγχαράξω ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὸν φόβον
τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πρὸς τὸν βασιλέα σέβας. Οὐδέποτε
ἔπαυσα λέγων ὅτι τὰ πάντα ἦσαν διὰ τὸν βασιλέα,
καὶ ὅτι ἐκ μόνης τῆς ἀγαθῆς θελήσεως τοῦ βασιλέως
ἐξήρτηται ν' ἀποβῇ ἀπλοῦς εὐγενὴς τοῦ βασιλείου,